

**Javaslatok a Nemzeti Megelőzési Program előkészítéséhez
- a Humusz Szövetség 2011. augusztus 26-án rendezett műhelymunkájának melléklete**

A lezajlott beszélgetés, vita alatt elhangzottak kivonata.

A kivonat azokat a gondolatokat tartalmazza, amikkel összességében egyetértettek a jelen lévők. (A nyers jegyzőkönyv hozzáférhető a Humusz Szövetség székhelyén.)

A megelőzés fogalmáról

A példák láttán az derült ki, hogy más országokban is tisztázatlan, hogy mit értenek hulladékmegelőzés alatt.. Nálunk sincs ez még letisztázva, de még az elején vagyunk a folyamatnak, időben ahhoz, hogy ez megtörténjen.

Világos választóvonal kell a megelőzés és a hasznosítás közé, ezek folyamatosan keverednek, még az EU útmutatóiban is. Az újrahasználatot, néha ide, néha oda sorolják. A komposztálás is határterület, nem sorolható be egyértelműen h megelőzés-e, ott lehet talán elválasztani, hogy házi komposztálásról van szó vagy ipariról.

A megelőzési program mellett lennie kell egy általános hulladékgazdálkodási tervnek, ami meghatározza a megelőzés szerepét és arányát a többihez (hasznosítás, ártalmatlanítás) képest.

Az indikátorokról

Mivel nem mérhető dologról van szó, olyan változót keresünk ami viszont mérhető, és mennyisége vélhetően a megelőzés mértékével együtt mozog.

Az abszolút mutatók is fontosak, hiszen az ökológiai korlátainkat abszolút mértékben lépjük túl. (Pl. hiába javul az anyagintenzitás, ha az adott térség ökológiai kapacitását túllépjük.)

A hulladékmegelőzés mérése nagyban azon is múlik, hogy a hulladékot átnevezzük valami mássá, például melléktermékké, ezért ezek mérése is kiemelt fontosságú.

Legtöbbször adatokat hívok indikátoroknak, ez téves, mert az indikátor valójában az adatokból levont következtetéseket kell, hogy mutassa.

Relatív indikátor lehet például a Magyarországon kitermelt/felhasznált anyagok tömege a képződő hulladékmennyiséghez viszonyítva, és a forgalomba hozott italcsomagolásokból az újra tölthető csomagolások aránya.

Amik hiányoznak még az itt látottakból, azok a fogyasztásra rámutató indikátorok.

Sok jó indikátor javaslat került elő, de ezekből mindenképp válogatni kell, ennyit egyszerre biztosan nem lehet a gyakorlatba átültetni.

Az hulladékmegelőzés szereplőiről és a számukra rendelkezésre álló eszközökről

Most hiányoznak az asztaltól a gyártók illetve a terméktervezők, márpedig nagy szelet jut az iparnak a feladatokból, a cső elejére kell nyúlni.

A nagy környezeti katasztrófákat végiggondolva a több tízmilliárdos veszteségek oka mind termelési hulladék volt: a tiszai cianid, a garéi vízbázis szennyezés, a kolontári vörös iszap. Ha nem foglalkozunk kellő hangsúllyal az ipari hulladékkal, annak súlyos következménye van.

Jelentős szennyezés kapcsolódik a bányászathoz, így egy jó hulladékgazdálkodási politika egy jó anyaggazdálkodási politikát is jelent, a bányászatot és az alapanyagipart kell visszaszorítani. A nyersanyagok megdrágításával (pl. bányajáruék emelése, természeti erőforrások felhasználásának járuléka) olyan költség impulzusokat adunk, amittől alapvető kényszere lesz a vállalatnak, hogy minél kevesebb alapanyagot használjon fel. A javasolható eszközökben sajnos a negatív ösztönzők vannak túlsúlyban: adók, korlátozások, tiltások. Ezekkel szembe kell nézni, hogy kormányok felvállalják-e.

A települési szilárd hulladék PR szempontból fontos, de a politikáknak nem erre kell koncentrálnia. A civil szervezetek a fogyasztókat érik el jobban, és így a fogyasztási oldalra koncentrálnak.

További jó megoldás az önkéntes megállapodások útja is, amit az angoloknál látunk, nálunk még nem igazán népszerű. Pl. a hirdető szakmában a papír alapú hirdetések csökkentése valamilyen más előnyhöz juttatva cserébe a hirdetőket.

Ha eddig a magyar politikának az volt a fő iránya, hogy hasznosítani kell, akkor óvatosan kell erről váltani (a megelőzésre), bár attól nem kell félnünk, hogy a megelőzésnek olyan hirtelen rántása lenne a szektorra, hogy a hasznosítók egyből munka nélkül maradnak. De a rövid távú hatásokra akkor is nagyon figyelni kell, ha a hosszú távú hatások egyértelműen pozitívak.

A NMP előkészítés folyamatáról

Feltétlen meg kell határozni kiindulási pontként – ahogy Németországban is tették, hogy „Mi a bajom a hulladékkal?” A német példában Fő cél elkerülni a káros egészségügyi és környezeti hatásokat. Második fő cél a nyersanyag felhasználás csökkentése. Mindezeket a keretirányelv alapján vezették le. Ezek alapján is azt a következtetést tudjuk levonni, hogy ez alapvetően nem hulladékos probléma.

A hulladékgazdálkodási politikák problémája Magyarországon (is), hogy a valódi helyzetfelmérés és kiindulási pont hiányzik. Milyen káraink, társadalmi-jóléti veszteségeink vannak a hulladék miatt? Ezeknek a megúszása mennyibe kerül? Ez a viszony adja meg, hogy meddig érdemes elmenni a megelőzésben. (Hasznok és költségek értékelése, nem annyi hulladék keletkezést előzők meg amennyit csak tudok, hanem amennyit társadalmilag megéri.)

Hiányzik továbbá egy statisztika a háztartások hulladékos adatairól. Ha van fogyasztói kosár, akkor fogyasztói hulladékkosárnak is lennie kell.

Elhangzott, hogy van ahol ezt a problémakört az üvegházgázok kibocsátásához kapcsolják. Ez nem követendő szemlélet, fontosabb probléma hulladékos szempontból a nyersanyag készletünk fogyása.

Maga a NMP mint végtermék is fontos, de legalább ekkora jelentősége van a folyamatnak, hogy a dokumentum hogyan készül el. Akkor lesz ez jó terv, ha a hátralévő időben ezt a témát végig felszínen tudjuk tartani.

A dokumentum felépítésére vonatkozó javaslatok

Kell egy általános, átfogó dokumentum (a Vidékstratégiához hasonlóan), és külön ágazatonként is. Ezeket a részegységeket maguknak az ágazatoknak kéne meghatározni, hiszen ők ismerik a lehetőségeiket, ők látják, hogy hol lehet hatékonyabbá tenni a termelést. De mindenképpen szükséges hozzá egy (hatósági) kontroll, egyrészt mert az ágazat nem feltétlen érdekelt a megelőzésben, másrészt nem biztonságos ezt önszabályozó rendszerként működtetni.

Az ágazati tervek viszont nem készülhetnek az OHT részeként, mert az területi alapon szerveződik.

Az általánosságok mellett ha kiszúrunk konkrét területet (mint pl. pelenka, szórólap, műanyag zacskók), s ezeket számszerűen beletesszük az anyagba, az intézkedési kényszert szül.

A kivetített példákban látott általános irányok (az adott ország megelőzési programjában) nem sokat mondanak, ilyen mondatokat a régi OHT-ből és az elkészült új OHT tervezetből is ki lehetett volna vetíteni.

A területeket és a hozzájuk tartozó eszközöket szisztematikusan rendezni kell, ez rendszerezettség nem tűnt ki a látott nemzetközi példákból.

Szűk keresztmetszetek

Magyarországon viszonylag kicsi a termelés aránya, sokkal több az import termék. Ha a hazai termékekre elrendelünk mindenféle jogszabályokat és törvényi kötöttségeket, akkor az importártut is hasonló módon kellene szabályozni. A világgazdasági szabályok viszont ilyen beavatkozásokat általában nem tesznek lehetővé.

Nem látszik, hogy a gazdasági szféra ebben a témában elkötelezettséget mutatna. A kimondottan termelő ágazatoknál egyértelmű a gazdasági érdek az anyaghatékonyságra, de hogy minél több terméket adjon el, az megmarad alapvető érdeknek.

A megelőzés több esetben gazdasági visszaeséssel jár. Belekerülünk abba a helyzetbe, hogy a versenyképességet szembe kell állítani a környezetvédelemmel. Ezzel együtt a termelés visszafogása nem teljesen ismeretlen manapság, pl. az energiatakarékossági kampányok reneszánszát éljük.

Sokféle számítást végezhetünk, de sem az adatok forrása sem a számítások módszertana nem elég pontos. Aki ellenérdekelt az általában be tudja bizonyítani egy állítás ellenkezőjét is pl. hogy forintosítva megéri-e az intézkedés a társadalomnak vagy sem.

Humusz Szövetség, 2011.
